

Religija i mitologija Starih Slovena

(Odrednice preuzete iz *Leksikona religija i mitova drevne Evrope*, sastavili Aleksandrina Cermanović-Kuzmanović i Dragoslav Srejšević, Savremena administracija, Beograd, 1992)

Sadržaj

- [Slovenska religija](#)
- [Baba Jaga](#)
- [Banik](#)
- [Belobog](#)
- [Dažbog](#)
- [Domovoj](#)
- [Hors](#)
- [Jarila \(Jarilo\)](#)
- [Jarovit, \(Gerovit, Gerovitus\)](#)
- [Kikimora](#)
- [Kupala](#)
- [Lešij, Lesovik, Lesovoj, Lešak, Lesnik](#)
- [Marena, Marana, Morena, Maržana, Maržena](#)
- [Mokoš](#)
- [Mora, Mara, Maruha](#)
- [Nav, navi](#)
- [Perun](#)
- [Poludnica](#)
- [Porenućije \(Porenutius\)](#)
- [Porevit \(Porevit\)](#)
- [Proricanje](#)
- [Rujevit \(Rugievithus\)](#)
- [Rusalke](#)
- [Simargl](#)
- [Stribog](#)
- [Svarog, Svarožić](#)
- [Svetovid](#)
- [Triglav \(Triglaus, Trigelawus, Triglous, Tryglaw\)](#)
- [Trojan](#)
- [Vampir](#)
- [Veles](#)
- [Vile](#)
- [Vođanoj](#)

Slovenska religija

Podrazumeva religijska shvatanja, kultove i rituale najmnogoljudnijeg ogranka indoevropske populacije koja je već u prvoj polovini I milenijuma pre n. e. naseljavala teritoriju između Dona i Karpata. U poslednjim stolicima pre n. e. Sloveni su se uključili u migracije podstaknute kretanjima raznih azijskih plemena i brzo zaposeli prostrane teritorije istočne, srednje i jugoistočne Evrope. Između 6. i 10. veka diferenciraju se u jezičkim i kulturnom smislu i razvrstavaju u tri velike

grupe plemena, iz kojih su se razvili današnji Istočni Sloveni (Rusi, Ukrajinci, Belorusi), Zapadni Sloveni (Poljaci, Česi, Slovaci, Lužički Srbi, Baltički Sloveni) i Južni Sloveni (Srbi, Hrvati, Slovenci, Makedonci, Bugari).

Izvori za slovensku religiju su veoma oskudni i fragmentarni. Plinije Stariji i Tacit prvi pominju Slovene pod imenom Venedi, i to kao susede Germana, ali oni ne govore i o njihovoj religiji. Podatke o religiji Slovena najpre daje Prokopije, vizantijski istoričar iz 6. veka, koji saopštava da su slovenska plemena Anta i Sklavena "verovala da je jedan od bogova, tvorac munje, jedini gospodar sveta, kome su žrtvovali goveda i ostale životinje da obožavaju i reke i druga neka niža božanstva i svima njima prinose žrtve i po njima vraćaju". Kasniji pisani izvori odnose se uglavnom na verovanja Baltičkih Slovena i Rusa, dok se o religiji ostalih Slovena - Čeha, Poljaka i Južnih Slovena - može suditi jedino na osnovu lingvističkih ostataka i folklorne građe.

Religija Baltičkih Slovena rekonstruiše se na osnovu istorijskih spisa i hronika 11. i 12. veka, i to hronika Titmara od Merseburga (oko 1012-1018. g.), u *Gesta Hamburgensis Ecclesiae Adama* iz Bremena (oko 1074-1076. g.) i *Chronika Slavaram*, spisa koji je između 1167. i 1186. godine napisao nemački istoričar Helmhold. Još su pouzdaniji podaci o religiji Zapadnih Slovena koji se nalaze u biografijama bamberskog biskupa Otona, a koje su u 12. veku napisali Monachus Prifligensis, Ebbo i Herbord. U njima su podrobno opisani pohodi bamberskog biskupa protiv Slovena na Baltiku, a posebno njihovi hramovi. Pouzdani su i podaci sadržani i u nordijskoj *Knytlingsaga*, koja je pisana između 950. i 1190. godine, kao i u delu *Saxa Grammaticusa*, u kome su opisani pohodi danskog kralja Valdemara protiv Slovena.

Za religiju Istočnih Slovena najznačajniji i najstariji izvor jeste takozvana *Nestorova hronika*, nastala u prvoj polovini 12. veka, u kojoj se navode imena bogova poštovanih u Kijevu. Manje su pouzdani podaci sadržani u spevu *Slovo o polku Igorovu* (kraj 12. veka), kao i u homelijama i polemičkim spisima nastalim između 11. i 17. veka. Podaci arapskih putopisaca ne samo da su odveć fantastični već je neizvesno da li se odnose na Slovene ili Normane. Isto vredi i za poljske istoričare i putopisce iz 16 - 17. veka, čije su konstrukcije o slovenskom panteonu bez ikakve stvarne osnove.

Za rekonstrukciju slovenske religije arheološka građa se može koristiti samo u ograničenoj meri. Kako još nije pouzdano utvrđeno poreklo Slovena, odnosno vreme njihovog formiranja, to se arheološka građa ne može smatrati pouzdanim dokumentom sve do vremena kad Slovene sagledavamo u istorijskim uslovima, tj. do 6. veka. Najdragoceniji su podaci do kojih se došlo arheološkim istraživanjima svetilišta Baltičkih Slovena, a u kojima su nađeni i kipovi pojedinih božanstava.

U svim oblastima naseljenim Slovenima folklorna građa je izuzetno bogata. Iako je hristijanizacija Slovena obavljena između sredine 9. i kraja 10. veka (osim Polapskih Slovena, koji su hrišćanstvo primili tek u 12. veku), pitanje je da li su njome bili zahvaćeni svi društveni slojevi, jer podaci iz kasnijeg vremena pokazuju da je sveštenstvo moralo da uloži mnogo napora kako bi iskorenilo paganska verovanja, posebno na selu. Ta paganska verovanja duže su se održala u istočnim nego u zapadnim slovenskim oblastima, gde je delovanje katoličke crkve bilo veoma uspešno. Zbog toga su u folklornoj građi i narodnim umotvorinama Južnih i Istočnih Slovena sadržani mnogi elementi stare slovenske religije. U ruskim bilinama, a i u srpskim narodnim pesmama i dugim usmenim narodnim umotvorinama, sačuvane su uspomene na stare slovenske bogove i heroje, a verovatno i nešto od prvobitne slovenske mitologije. Elementi stare religije održali su se i u likovima i kultovima pojedinih hrišćanskih svetaca, na primer, sv. Ćorđa, sv. Nikole, sv. Ilije, a kod Srba - i sv. Save.

O religiji Slovena pre njihovog razdvajanja na Istočne, Zapadne i Južne Slovene ne može se ništa određeno reći. Postavlja se pitanje da li je ikada i postojala religija zajednička svim Slovenima, jer Titmar iz Merseburga u 11. veku saopštava da svako slovensko pleme ima svoje hramove, odnosno posebna božanstva. Panteon Istočnih Slovena može se rekonstruisati na osnovu podataka koji su sadržani u ugovorima između Vizantije i Rusije iz 945. i 971. godine, odnosno u takozvanoj *Prvobitnoj hronici*, kompiliranoj oko 1111. godine. Najpre se pominju bogovi Perun i Volos. Knez Vladimir je 980. godine obeležio početak svoje vladavine u Kijevu na taj način što je

na jednom brežuljku postavio drveni idol Peruna sa srebrnom glavom, a uz njega i idole Horsa, Dažboga, Striboga, Simargla i Mokoš, da bi ispred njih sa svojim narodom prinosiso žrtve. Istovremeno je i Vladimirov ujak u Novgorodu postavio Perunov idol. Iz navedenih podataka je izvesno da je vrhovni bog ruskog panteona bio Perun. Ostala božanstva, posebno Hors i Simargl, verovatno ne pripadaju slovenskom panteonu. Jedino je autentična boginja Mokoš, jer se pominje i u kasnijim homelijama.

Perun je poštovan ne samo kao bog gromovnik već i kao veliki zaštitnik ruskih vladara. Ruski kneževi normanskog porekla poistovećivali su ga sa Torom, a posle prihvatanja hrišćanstva njegove osobine prešle su na sv. Iliju. Volos je verovatno božanstvo izobilja i stada, koji je posle prihvatanja hrišćanstva preobražen u đavola. S druge strane, neke njegove odlike prenesene su na sv. Vlaha i sv. Nikolu. Kult Peruna i Volosa bio je rasprostranjen i kod Južnih Slovena, na šta ukazuju nazivi pojedinih mesta. Dažbog je zagonetno božanstvo koje je u jednoj Malalinoj glosi povezano sa Suncem, a koje se na osnovu imena može objasniti kao bog koji daruje, odnosno bog izobilja i plodnosti. Njemu je vrlo blizak Svarog, koji se ne pominje među bogovima kojima je Vladimir postavio idole, ali koga su svakako istočni Sloveni poštovali zajedno sa njegovim sinom Svarožićem, i to kao boga svetlosti, odnosno nebeske i zemaljske vatre.

U pisanim izvorima nije pomenuto nijedno svetilište kod Istočnih Slovena. Arheološkim istraživanjima otkriveni su, međutim, na lokalitetu Perin u blizini Novgoroda, ostaci drvene konstrukcije sa osnovom u obliku oktogonalne rozete, koja je protumačena kao Perunov hram. U središtu konstrukcije nađeno je ugljenisano drvo, koje ukazuje da se tu nalazio idol i mesto na kome je gorela vatra, dok je jedan ravan kamen u blizini protumačen kao žrtvenik. U staroj Ladogi otkriven je fragmentovan drveni idol bradatog božanstva iz 9. ili 10. veka, sa koničnim šlemom na glavi.

Istočnoslovenski panteon nije zasnovan ni na hijerarhijskim niti na rodbinskim odnosima. Idoli najznačajnijih božanstava postavljeni su na vrhovima brežuljaka, pod vedrim nebom. Neizvesno je kako su izgledala mesta žrtvovanja, kao i mesta žrtvi. Sveštenstvo nije pomenuto ni u jednom istorijskom izvoru, a nema ni podataka o proricanju i vraćanju.

Religija Zapadnih Slovena poznata je samo fragmentarno jer se raspolaže uglavnom podacima koji se odnose na svetilišta i božanstva Baltičkih Slovena. Izvesno je samo da nije postojao panteon zajednički svim Zapadnim Slovenima, jer se u istorijskim izvorima uvek ističu božanstva pojedinih oblasti za koja se vezuju lokalni kultovi. Vrhovni bog baltičkih Slovena bio je verovatno Svantovid, opisan kao bog bogova, kao božanstvo koje obezbeđuje pobeđe u ratu. Kao najviši bogovi označavaju se i Triglav i Svarožić. Sva ta božanstva povezana su sa ratnim funkcijama i sa magijom, a ratnički karakter imala su i ostala božanstva Baltičkih Slovena, kao što su Rujevit ili Jarovit, koji je izjednačavan sa Marsom. Karakteristična je veza pomenutih božanstava sa pojedinim vrstama oružja (štit, koplje) i sa konjima, kao i njihova polikefalija. Tako Svantovid ima četiri glave, raspoređene prema glavnim pravcima sveta, Triglav je troglav, a Rujevit je predstavljan sa sedam glava. Polikefalija karakteriše i Porevita i Porenuta. Tom polikefalijom verovatno su izražene mnoge funkcije božanstava. Ostala božanstva poznata su uglavnom samo po imenu. Za Provena se može pretpostaviti da je bio povezan sa hrastovima jer je njemu bio posvećen sveti gaj između Oldenburga i Libeka. Za Podaga, kome je bio posvećen hram sa idolom u Pluni, pretpostavlja se da je bio povezan sa godišnjim dobima i vatrom. Bog Pripegala, kome je posebno godila hrišćanska krv, verovatno je bio itifalično božanstvo, nalik na Prijapa. O Živi, verovatno glavnom ženskom božanstvu, ništa se određeno ne zna. Sloveni koji su živeli između Labe i Odre poštovali su jednu bezimenu boginju, čiju su sliku nosili na svojoj zastavi. Polapski Sloveni su na svojim gozbama nazdravljali dobrom bogu i zlom bogu, izjavljujući da svaka sreća dolazi od dobrog boga, a nesreća od zlog. Tog zlog boga, koji je nazivan Crnobog, hrišćanski misionari su poistovetili sa đavolom, iako je on verovatno bio bog podzemlja.

U Istoriji Poljske Jana Dluogoša (oko 1460. g.) nabrojana su imena božanstva starog poljskog panteona, a uz njih i odgovarajuća božanstva iz rimske mitologije: Yesza - Jupiter, Lyada - Mars, Dzydzilelya - Venera, Nya - Pluton, Dzewana - Dijana, Marzyaba - Cerera, Pogoda - Vreme, Zywie - Život. Poljski

pisci iz 16. veka dodali su tom spisku još nekoliko imena, na primer Lel, Polel, Pogwizd, Pohvist. Taj poljski panteon je, međutim, veštačka tvorevina, koju u celini treba odbaciti.

Kod čeških autora iz 16. veka takođe su pomenuta imena nekih prehrisćanskih božanstava, na primer Zelu, Klimba, Krosina, Krasatina, Morena, Lada i dr., ali su i ona proizvoljne tvorevine.

Hramovi Baltičkih Slovena opširno su opisani u istorijskim izvorima, a dokumentovani su i arheološkim iskopavanjima. Hram vrhovnog boga Svantovida u Arkoni na ostrvu Rigen, razrušen 1168. godine opisao je Saks Gramatik, a arheološki je istraživao u dva maha, 1921. i 1969-70. godine. Taj hram je možda podignut još krajem 9. veka. Opisana je njegova sjajno ukrašena drvena ograda i Svantovidov idol u natprirodnoj veličini u unutrašnjosti hrama. Na Rigenu su se u Garcu (Karenthia) nalazila još tri hrama, od kojih je onaj u središtu bio posvećen Rujevitu, dok su u ostala dva poštovani Porevit i Porenut. U Ridgostu (Retra) nalazio se hram u kome je poštovan veći broj lokalnih bogova, od kojih je najveći ugled uživao Svarožić. Spoljašnjost hrama bila je ukrašena predstavama bogova i boginja, a u unutrašnjosti su se nalazili idoli naoružanih bogova, kao i veliki broj zavetnih darova. U izvorima se pominje nekoliko hramova u Šćećinu, od kojih je najznačajniji bio hram posvećen Triglavu, takođe bogato ukrašen. U Volinu se nalazio hram sa svetim kopljem, a u Volgastu je postojalo svetilište u kome se umesto idola nalazio džinovski štit, prekriven zlatnim listićima.

U Gros Radenu, kod Šverina, arheološki je istraženo jedno veliko svetilište, četvorougono u osnovi, oko koga su otkrivene hrastove daske duge 1,50 do 2 m, koje su u gornjem delu tako obrađene da u celini nalikuju na ljudsku figuru. Na osnovu keramičkih nalaza, to svetilište je datovano u 9-10. vek.

Baltički Sloveni poštovali su određena božanstva u svetilištima pod vedrim nebom. U blizini Oldenburga nalazio se gaj Prova, kome su bili posvećeni stari sveti hrastovi. Svetilište je bilo ograđeno drvenom ogradom, sa dva bogato ukrašena ulaza. Pristup je bio dozvoljen samo onima koji su nameravali da prinesu žrtvu, ali je svetilište bilo i utočište svim progonjenim. Hramovi baltičkih Slovena najčešće su služili i kao svojevrsne riznice. Postojao je običaj da se deseti deo dobijenog ratnog plena daruje svetilištu, a u riznicama svetilišta nalazili su se zlatni i srebrni pehari, koji su korišćeni samo u praznične dane. Čini se da su sva svetilišta bila ograđena plitkim rovovima ili drvenom ogradom. Samo je svešteniku bio dozvoljen ulaz u hram, a i on bi pri tom morao da zadržava dah kako ne bi uprljao najveću svetinju.

Istorijski izvori pouzdano dokumentuju postojanje kulturnih statua i kod Istočnih i kod Zapadnih Slovena. To su pretežno bili drveni idoli koji su mogli imati oplatu od plemenitog metala. Neki od njih su bili natprirodne veličine, na primer drevni idol Svantovida u Arkoni. Arheološka istraživanja takođe dokumentuju postojanje drvenih idola kod Zapadnih Slovena. Pri iskopavanju jednog utvrđenog naselja kod Neubrandenburga pronađen je u sloju iz 11. - 12. veka, i to u središtu naselja, jedan dvoglavi idol od hrastovine, visok 1,70 m. Obe glave predstavljaju lik muškarca sa dugim brkovima. Na periferiji istog naselja otkrivena je još jedna figura od hrastovine, visoka 1,60 m, koja predstavlja ženu sa naglašenim grudima i stidnim trouglom, za koju se pretpostavlja da je neko domaće božanstvo, i to zaštitnica porodice. Da su mnoga mesta i utvrđenja imala svoje bogove zaštitnike pokazuju idoli od hrastovine, koji su otkriveni na nekoliko mesta. U Altfrizaku, kod Neurupina, neposredno ispred naselja nađena je hrastova figura koja prikazuje nagog muškarca. Taj idol, datovan metodom radioaktivnog ugljenika u drugu polovinu 6. veka, verovatno je imao određenu ulogu u kultu plodnosti. Bogovi Zapadnih Slovena predstavljani su i na kamenim reljefima. Iz vremena neposredno pred primanje hrišćanstva potiču i reljefi iz Altenkirchena i Bergena na kojima je predstavljen muškarac sa velikim rogom izobilja u rukama, verovatno Svantovid, jer je sa rogom izobilja predstavljan i u svom hramu u Arkoni. Na kamenoj ploči iz Volgasta shematizovano je prikazana ljudska figura, a kraj nje veliko koplje, koje je atribut Gerovita, zaštitnika Volgasta.

O svetilištima i kulturnim obredima koji su u njima obavljani staralo se sveštenstvo. Manja svetilišta, posebno ona pod vedrim nebom, opsluživao je samo jedan sveštenik, ali za velike hramove vezivao se veći broj sveštenika. Osnovna dužnost sveštenika sastojala se u staranju o dobru

plemena, i to na taj način što su oni, tumačeći volju plemenskog božanstva, odlučivali o ratu i miru ili delili pravdu i vodili diplomatske pregovore. Oni su brinuli i o riznicama svetilišta. Kako su sve važne odluke zavisile od sveštenstva, ono je često bilo moćnije od plemenskih vladara. Veoma važno mesto u društvenom životu dato je proricanju. Sveštenici su proricali pomoću pepela, vode, kolača, ukusa krvi žrtve ili mokraće. Najuticajnija proricanja obavljana su u Arkoni, Retri i Šverinu, gde je odluka o ratu i miru donošena na osnovu ponašanja konja (v. *Svantovid*). Pri kraju žetve obavljan je u Arkoni posebni ritual po kome je sveštenik uzimao posudu iz ruku Svantovidovog kipa i, na osnovu količine tečnosti sadržane u njoj, nagoveštavao rodnu ili nerodnu godinu. Zatim je sveštenik stavljao ispred idola kolač od meda, velik koliko i čovek, sklanjao se iza njega i pitao narod da li ga vidi. Ako bi dobio potvrđan odgovor, molio je da iduće godine kolač bude veći, odnosno da letina bude dobra.

U pisanim izvorima pominju se žrtve koje su Zapadni Sloveni prinosili svojim bogovima, ali ne i njihove vrste niti način žrtvovanja. Hroničari insistiraju na ljudskim žrtvama, ali taj podatak treba primiti sa najvećom rezervom.

Panteon Južnih Slovena najteže je rekonstruisati, jer su oni rano potpali pod neposredni uticaj vizantijske civilizacije i hrišćanske religije. Već je napomenuto da su Sloveni u vreme naseljavanja Balkanskog poluostrva verovali, prema Prokopijevom svedočenju, u jednog vrhovnog boga, i to boga munje, kome su bila podređena božanstva nižeg reda. Kako su u toponomastici južno od Dunava mnogi tragovi imena Peruna, sa dosta verovatnoće može se pretpostaviti da je kod Južnih, kao i kod Istočnih Slovena, Perun bio vrhovni bog. U toponimima ima tragova i o Velesu, o čijem se liku i funkcijama kod Južnih Slovena može indirektno suditi po opisima sv. Save, koji je, po srpskom narodnom predanju, prvenstveno pokrovitelj i zaštitnik stoke. Njemu bi bio blizak i Dabog iz srpskih priča, crno i hromo božanstvo donjeg sveta, gospodar mrtvih, zaštitnik stada, ali i vukova, koji je nazivan i Daba, Dabo ili Hromi Daba. Dabog je istovremeno i bog plemenitih metala, zlata i srebra, pronalazač i zaštitnik kovačke veštine. Posle prihvatanja hrišćanstva, funkcije Daboga prenesene su na velike hrišćanske svece (sv. Jovana, sv. Savu, sv. Arhandela, sv. Ćorđa, sv. Nikolu, sv. Mratu), a njegov lik je preobražen u sotonu i Hromog Dabu. Jedna od hipostaza Dabogovih je verovatno i Vid, božanski vidar čije je ime sačuvano u velikom srpskom prazniku Vidovdanu. Car Trojan sa tri glave, koji se pominje u jednoj skaski, verovatno je božanstvo blisko Triglavu jer je opisan kao noćni konjanik. Kako se u jednoj slovenačkoj bajci pominje čarobnica Mokoši, moguće je da je boginja Mokoš nekada bila poznata Južnim Slovenima.

Kod Južnih Slovena dosada nisu arheološki posvedočena svetilišta niti idoli, a u istorijskim izvorima ne pominje se sveštenstvo niti ima podataka o kultovima i ritualima. Žrtve su prinosili bogovima jedino kao molitvu za svoj spas.

Izvesno je da su svi Sloveni poštovali i mnogo niža božanstva, kao i različite demone, jer to potvrđuju i pisani izvori i folklorna građa. Za kuću i domaćinstvo vezana su različita natprirodna bića. Kod Rusa je to ded, deduška, ukrajinski did, didko i domovnik, ili domovoj, kod Čeha dedek, a kod Bugara - stopan. Pod tim imenima zamišljan je starac sa krznenim ogrtačem koji živi iza ili ispod ognjišta i brine se o kući i stoci. Nekada se zamišlja i u vidu psa, medveda ili zmije. Ako se tom kućnom zaštitniku ne poklanja određena pažnja, on napušta kuću i prouzrokuje bolesti stoke ili smrt domaćina. U odajama koje su služile kupanju prebivao je banik, kome su kupači ostavljali u čabru vodu za kupanje i žrtvovali mu crnu kokošku. U uglu ambara živeo je ovinik, zamišljan u vidu crne mačke ognjenih očiju, koji, ako ga neko naljuti, može da zapali ambar. Za domaćinstvo je vezana i Kikimora, mala žena koja je lenjim domaćicama mrsila pređu i noću uznemiravala decu.

Kako su Sloveni bili okruženi gustim šumama, u koje su često zalazili radi lova ili koje su krčili, to su za njih vezivali i različite šumske duhove, od kojih je kod Istočnih Slovena najpoznatiji bio lešij, a kod Južnih - lesnik (v. ta imena). Poljima je, međutim, gospodario polevoj ili polevik, koji je zamišljan čas kao kepec, a čas kao ljudsko biće crnog tela i zelene kose. Za polja su još češće vezivani ženski demoni, poludnice (kod Rusa), koje su zamišljane kao devojke dugih kosa, zaogrnutе belim platnom, a koje se najčešće pojavljuju u raži, i to u podne kada je sunce

najjače.

Za vode su Sloveni vezivali razna demonska bića, zla i opaka. Vodanoj je boravio pokraj vodenica, gde je prolaznike stropoštao u vodu da bi ih učinio svojim slugama. I ostali vodeni duhovi nisu bili blagonakloni ljudima, a svi su zamišljeni kao zastrašujuća bića, često sa kandžama, rogovima, repom i užarenim očima. Njima se pridružuju i rusalke, u stvari utopljenice ili nekrštena deca, preobražena u devojke sa dugom raspuštenom zelenom kosom (v. to ime). Dok su kod severnih Rusa ružne i nage, spremne da odvuču pod vodu svakog ko im se približi, rusalke koje nastanjuju Dnjeper i Dunav imaju zanosan izgled i svojom pesmom začaravaju prolaznike. Posebno su opasne u nedelji rusalki (nedelja koja sledi posle Trojica), jer one tada izlaze iz vode, jure po poljima, penju se na drveće i igraju na proplancima. Njima su kod Južnih Slovena slične vile, zanosne devojke sa raspuštenom kosom i krilima, koje najčešće obitavaju pokraj kladenaca, jezera, ili po gorama i planinama (v. to ime).

U ritualima za plodnost kod Istočnih, a delom i Južnih Slovena, značajno mesto zauzimaju praznici za koje se vezuju božanstva nazvana Kostroma i Jarilo, odnosno lutke od slame, koje se na određen način sahranjaju, spaljuju, rasturaju na delove ili potapaju u vodu, uz obredno oplakivanje ili povike i smeh, sa ciljem da ponovo ožive. U tom ritualu, obavljenom u proleće, čiji je cilj bio da se obezbedi plodnost, Kostroma se pojavljuje kao mlada žena umotana u bele čaršafe, sa hrastovom grančicom u rukama, a Jarilo kao prekrasni mladić na belom konju. U vreme letnje dugodnevnicе proslavljan je praznik na koji su lutke zvane kupala potapane u vodu i paljene velike vatre. Na taj dan tragalo se za magičnim i lekovitim biljkama. Rasprostranjeno je predanje o cvetu paprati koji se rascvetava uoči tog dana, a čija magična svojstva omogućuju da se otkrije zakopano blago. U svim ritualima koji se na taj praznik obavljaju jasno su istaknuti vatra i voda kao suprotni elementi, a na osnovu pesama i ostalih folklornih tekstova vezanih za kupala, moguće je rekonstruisati mit o rodoskrvnom odnosu brata i sestre, oličenim dvobojnim cvetom dan i noć.

Za rituale plodnosti u južnoslovenskom folkloru vezani su likovi Germana i dodola. Pri obredu izazivanja kiše pravljena je glinena lutka muškarca, nazvana German, koju su žene sahranjivale u suhu zemlju sa uverenjem da će na taj način izazvati plodnosnu kišu. U vreme suše, povorka devojčica, najčešće od pete do desete godine, koje su nazivane dodole, išla je od kuće do kuće pevajući pesme kojima je prizivana kiša. Dodole su bile bose, odevene u iznošenu odeću, sa vencem od trave, žitarica i vinove loze na glavi. Između sebe su birale predvodnicu, zvanu dodola ili dodolka. Prolazeći kroz polja, dodolke su ih prskale vodom, dok ih je ispred seoskih kuća domaćica posipala vodom po glavi i nogama, a zatim darivala brašnom, vunom ili novcem. Inače i kod Južnih i kod Istočnih Slovena kiša je izazivana na taj način što je preko mrtvaca, najčešće utopljenika, koga bi za taj obred iskopali, izlivena voda.

U religiji svih slovenskih naroda, kult mrtvih zauzima značajno mesto, posebno u religiji Južnih Slovena. Sve do 9-10. veka Sloveni su spaljivali mrtve, a njihove ostatke sahranjivali u urnama ili su preko lomače nasipali humke, U tom ranom razdoblju grobni prilozii su izuzetno retki. U urne su katkad stavljeni raž ili spaljene kosti konja. Ugledne ličnosti su sahranjivane sa pompom, a u smrti ih je pratila supruga ili robinja. Prema svedočenju arapskih pisaca iz 10. veka, koje treba primiti sa najvećom rezervom, kad umre neki plemić, njegovo telo se privremeno sahranjuje, a kada se njegovo imanje podeli, obavljena je prava sahrana, i to na taj način što se naoružan, u bogatoj odeći, smešta u lađu sa hranom, pićem i suprugom, a zatim je lađa predavana vatri i otiskivana od obale. Izvesno je, međutim, da su Sloveni koji su živeli pokraj mora u 8-9. veku imali predstave o lađi mrtvih, jer su u tom razdoblju arheološki posvedočene nadgrobne ploče ili grobovi u vidu lađa.

Počev od 10. - 11. veka, pod uticajem hrišćanstva, Sloveni prihvataju običaj inhumiranja pokojnika. Bez obzira na to da li se pokojnici spaljuju ili inhumiraju, čvrsto se verovalo da nastavljaju život posle smrti, što se ogleda u pogrebnim ritualima kao što su daće ili pogrebne igre, često sa maskiranim učesnicima. Trećeg, sedmog, dvanaestog i četrdesetog dana posle smrti pokojnicima su na grob donošeni hrana i piće, kao i posle 6 i 12 meseci. Posebni praznici

mrtvih - zadušnice - proslavljani su i na grobovima i po kućama, u rano proleće i u kasnu jesen.

Kult predaka bio je posebno razvijen kod Južnih Slovena, pre svega kod Srba. Gotovo svi srpski običaji u vreme Božića i takozvanih nekrštenih dana vezani su za kult predaka, a i krsno ime - slava - kod Srba jeste veliki praznik porodičnog pretka, čuvara i zaštitnika kuće i porodice.

Kod Južnih Slovena posebno je dobro očuvano verovanje da se duše umrlih grešnika pretvaraju u vampire (v. to ime). To je svakako prastaro verovanje jer su na nekropolama posvedočeni grobovi koji su ukopani dublje od ostalih, ili grobovi u koje je pokojnik stavljan u neuobičajenom položaju (potrbuške, licem prema zemlji), ili je, pak, zatrpan kamenjem.

Neizvesno je kakve su predstave Sloveni imali o svetu mrtvih, kao i o božanstvima koja njime gospodare. Na osnovu uzgrednih ili dvosmislenih podataka u istorijskim izvorima, pretpostavlja se da je svet mrtvih mračan, a da je božanstvo koje njime vlada crno (v. *Crnobog*). Dok se analizom folklorne građe iz oblasti naseljene Južnim Slovenima može zaključiti da svetom mrtvih gospodari muško božanstvo, dotle folklorna građa iz istočnoslovenskih oblasti ukazuje na to da žensko božanstvo vlada Podzemljem i mrtvima. Tako se pretpostavlja da je u liku Baba Jage inkorporirana stara evropska boginja smrti (v. Baba Jaga) i da je Vedma (veštica) u stvari demonizirana boginja Podzemlja. Za Baba-Jagu se vezuju i likovi demonizovanih muških božanstava smrti, kao što su Kaščeja Besmrtni ili Morozko.

BIBLIOGRAFIJA

Iako postoji obimna literatura o pojedinim aspektima slovenske religije, celovitih objektivnih prikaza gotovo da i nema, jer većina autora ili odveć kritički pristupa raspoloživoj građi, ili je odveć slobodno interpretira. Kritički se treba odnositi čak i prema kapitalnim delima kao što su A. Brückner, *Mythologia slowianska i polska* (1918, reprint Warsawa 1980) i M. Gimbutas, *Slavic Religion u The Encyclopedia of Religion, ed. by M. Eliade* (New York, 1987). Od opštih dela treba istaći B. O. Unbegaun, *La religion des anciens Slaves* (Paris, 1948), F. Vyncke, *De godsdienst der Slaven* (Roermond, 1969).

O religiji i mitologiji Istočnih Slovena V. J. Mansikka, *Die Religion der Ostslawen* (Helsinki, 1922); S. A. Tokarev, *Religioznye verovania vostochnoslavianskih narodov XIX - nachala XX veka* (Moskva, 1957); D. Zelenin, *Russische (ostslavische) Volkskunde* (Berlin und Leipzig, 1927).

O Zapadnim, odnosno Baltičkim Slovenima treba konsultovati T. Palm, *Wendische Kultstätten: Quellenkritische Untersuchungen zu den letzten Jahrhunderten slavischen Heidentums* (Lund, 1937); E. Wienecke, *Untersuchungen zur Religion der Westlawen u Forschungen zur Vor-und Frühgeschichte*, 1 Heft (Leipzig, 1941); E. Schuldt, *Der altslawische Tempel von Grosssraden* (Schwerin, 1976) i L. Niederle, *Manuel de l'antiquite slave* (Paris, 1926).

O Južnim Slovenima v. P. S: Krauss, *Volkslaube und religioser Brauch der Südslawen* (Münster, 1890); kao i brojne članke N. Nodila o religiji Srba i Hrvata koji su objedinjeni u knjizi *Stara vjera Srba i Hrvata* (Split, 1981) i V. Čajkanovića, objedinjenih u knjizi *Mit o religiji Srba* (Beograd, 1973). Veliki broj pojmova iz srpske religije i mitologije obradili su Š. Kulišić, P. Ž. Petrović i N. Pantelić u knjizi *Srpski mitološki rečnik* (Beograd, 1970). Uopšteno o slovenskoj mitologiji L. Leger, *La mythologie slave* (Paris, 1901).

Baba Jaga

U slovenskoj mitologiji baba čarobnica koja živi u šumi, u izbi postavljenoj na kokošije noge. Oko njenog staništa je ograda od ljudskih kostiju i lobanja. Umesto brave postavljene su vilice oštarih zuba, umesto reze koristi se ljudskom nogom, a kao ključ služi ljudska ruka. Baba Jaga grabi junake i proždire ljude, a u peći peče ukradenu decu. Najčešće je zamišljena kao ružna starica ogromnih grudi, slepa ili bolesnih očiju.

Banik

U istočnoslovenskoj mitologiji duh koji boravi u prostorijama namenjenim kupanju. Verovalo se da posle svake tri grupe kupača i sam Banik pristupa kupanju i da ga u tome niko ne sme

uznemiravati. Zbog toga su kupači uvek ostavljali malo vode Baniku. Mogao je kupačima da predkaže budućnost. Često su ga posećivali demoni šuma i đavoli.

Belobog

U mitologiji Zapadnih i Baltičkih Slovena bog svetlosti, uspeha i sreće. U usmenom predanju se pominje pod imenom Bjelun. Zamišljan je kao starac sede brade obučen u belo, a pojavljuje se samo danju da bi ljudima činio dobročinstva i pomagao im u svakoj nevolji. Belobogu, kao kreativnoj pozitivnoj snazi, suprotstavljen je Černobog, kao destruktivna sila.

Dažbog

u slovenskoj mitologiji Svarogov sin, bog Sunca, koji daruje blagostanje i sreću. Drevni idol ovog božanstva stajao je na brdu u Kijevu, zajedno sa idolima Peruna, Horsa, Striboga, Semorgla i Mokoši. Verovalo se da je Dažbog rodonačelnik ruskog naroda. U srpskom predanju pominje se pod imenom Dabog ili Dajbog, kao gospodar zemlje, kao protivnik božji, kao "car na zemlji", bog zlata i srebra i zaštitnik kovačke veštine. Pod uticajem hrišćanstva, Dažbog je poistovećen sa satanom, odnosno Dabog postaje đavo i naziva se Daba, Dabo ili Hromi Daba.

Domovoj

U mitologiji Istočnih Slovena kućni duh, često nazivan ded ili gospodar kuće. Zamišljan je u ljudskom liku, najčešće kao omalen dlakavi starac, katkad s rogovima i repom. Mogao je da se preobražava u različite životinje, pre svega u mačku, psa i kravu, a ređe u zmiju i žabu. Najčešće boravi u kući, u uglu iza peći, na tavanu ili u dvorištu. Brine se o blagodeti kuće, posebno o stoci, zbog čega je povezan sa bogom Velesom. Njegova supruga, koja se zove Domovika, boravi u podrumu. Glas Domovoja se u kući često čuje, ali je opasno da ga ukućani vide. Raznim znacima nagoveštava nedaće ili smrt.

Hors

Istočnoslovensko božanstvo nejasnih funkcija, verovatno bog Sunca. Njegov drveni idol nalazio se na brdu u Kijevu, pokraj idola Peruna, Dažboga, Striboga, Semorgla i Mokoši. Pretpostavlja se da je lik tog božanstva formiran pod uticajima sa juga.

Jarila (Jarilo)

U slovenskoj mitologiji božanstvo prolećne vegetacije i plodnosti. Zamišljan je kao mladić izuzetne lepote, na belom konju, okićen poljskim cvećem, bosonog i u beloj odeći, sa svežnjem klasja u rukama. Uspomena na to božanstvo sačuvana je u različitim prolećnim obredima, u kojima je glavna ličnost, devojka odevena u belo i ovenčana cvećem, jahala na belom konju. Pravljene su i lutke od slame, koje su nazivane Jarilo.

Jarovit, (Gerovit, Gerovitus)

U slovenskoj mitologiji božanstvo nejasnih funkcija, koje su poštovali Pomeranci, možda istovetno sa Svantovidom. Posebno je poštovan u Havelbergu i Volgastu, gde se u hramu nalazio njegov ogromni štiti. Kasniji hroničari poistovećivali su ga sa rimskim Marsom.

Kikimora

U istočnoslovenskoj mitologiji zao kućni duh zamišljan u liku malene žene. Stara se o domaćim životinjama, prvenstveno o živini. Verovalo se da vrednim domaćicama pomaže u poslu, dok lenjivim zagorčava život na različite načine. Neprijateljski je raspoložena prema muškarcima, a noću često uznemirava i decu.

Kupala

U slovenskoj mitologiji biće povezano s praznovanjem letnjih solsticija, u noći između 23. i 24. juna. to je božanstvo letine, obilja i veselja, a tako je nazivana i lutka od slame ili drveta, odevena u žensku odeću, koja je u svečanoj povorci donošena do reke i bacana uvodu ili u vatru. U ritualnu značajnu ulogu ima kupanje, skakanje preko vatre, pletenje venaca od ivanjskog cveća i bacanje cveća u vodu. Verovalo se da to noći jedini put u godini paprat cveta i da taj cvet ima magičnu moć. On tada može da savlada demone, otkrije mesto na kome je zakopano blago i da podari

uspeh ili veliko bogatstvo.

Lešij, Lesovik, Lesovoj, Lešak, Lesnik

U slovenskoj mitologiji duh koji gospodari šumama i zverima. Zamišljan je u ljudskom liku kao pastir čije stado čine jeleni, košute i zečevi, koje čuvaju vukovi ili risovi. Njegovi obrazi su plavi, oči zelene i buljave, obrve čupave, a brada duga i zelena. Može biti i zaogrnut zverinim krznom, a katkad je zamišljan i sa rogovima i kopitama. Neobično je odeven i uvek nosi levu cipelu na desnoj nozi, a kožuh zakopčava na pogrešnoj strani. Verovalo se da nema senke i da mu je krv plava. Kad hoda kroz duboku šumu, glavom dotiče krošnje najvišeg drveća, a kad se kreće po ivici šume ili žbunju, postaje patuljak, često tako malen da se može sakriti i pod jednim listom. Boji se pitomih predela, ali je suvereni gospodar u šumi, gde je uvek spreman da putnike zavede na pogrešan put ili da uplaši lovca. On gospodari vukovima koje jednom godišnje okuplja u šumi da bi odredio plen za narednu godinu. Da bi se čovek zaštitio od njegovih čarolija, najbolje je da odeću obuče naopačke, ali i da ne zaboravi da levu cipelu obuče na desnu nogu.

U Srbiji, u okolini Leskovca, šumski demon naziva se lesnik.

Marena, Marana, Morena, Maržana, Maržena

U slovenskoj mitologiji boginja zime i smrti. Tim imenom se naziva i lutka od slame koja je korišćena u ritualima vezanim za umiranje i vaskrsenje u prirodi ili u činima za kišu.

Mokoš

U mitologiji Istočnih Slovena boginja plodnosti, zaštitnica žena i ženskih poslova, posebno predenja. Njen drevni idol postavi je knez Vladimir na brdu u Kijevu, i to pored idola Peruna i ostalih bogova. Sećanja na tu boginju sačuvana su u Ukrajini sve do sredine 19. veka. Na severu Rusije nazivaju je Mokuša i zamišljaju je kao ženu velike glave i dugih ruku koja obilazi kuće i nadgleda prelje. Njen kult je, sudeći po toponimima, bio rasprostranjen i kod Zapadnih Slovena.

Mora, Mara, Maruha

U slovenskoj mitologiji zli duh koji luta noću, sedi na grudima zaspalih i siše im krv. To može biti sen umrlog ili duša živog, koja u vidu leptira ili neke druge životinje napušta telo da bi mučila ljude. Verovalo se da postaje od ženskog deteta rođenog u krvavoj košuljici ili od devojke koja se povezala s đavolom. Pojavljuje se i u vidu različitih predmeta, na primer dlake i slamke, a može se provući kroz ključaonicu.

Nav, navi

U slovenskoj mitologiji oličenje smrti, Carstva mrtvih i gospodara Podzemlja, odnosno demona koji su nastali od duša mrtvorodne i nekrštene dece. U bugarskim predanjima zamišljeni su u vidu ptica koje, uz zastrašujuće krike, u tamnim noćima obleću oko kuća i napadaju trudnice, dojilje i decu. Kod Srba i Hrvata nazivaju se nekrštenci ili nevidinčići, a zamišljeni su kao velike ptice sa dečjim glavama. To su zli demoni koji napadaju nekrštenu decu i dojilje. Stočari posebno strahuju od nekrštenaca, koji kravama, ovcama i kozama oduzimaju mleko. U Ukrajini i Poljskoj zamišljeni su u ljudskom ili životinjskom vidu, a nazivaju se poterčuk, odnosno latawiec.

Perun

Bog gromovnik, poštovan kod svih slovenskih naroda. Posvećeni su mu planinski vrhovi i izvori, a na žrtvu mu je prinošen bik. Glava njegovog drvenog idola u Kijevu bila je od srebra, a usta od zlata. Zamišljan je kao zreo čovek sa ognjenim kamenom, batinom ili strelama u rukama. Prizivan je prilikom sklapanja ugovora i polaganja zakletvi, odnosno kažnjavao je svakog verolomnika. Ispred njegovog kipa u Novgorodu i danju i noću gorela je vatra od hrastovih drva. Ako bi se nepažnjom slugu ta vatra ugasila, svi bi bili kažnjeni smrću. Od drveća posvećen mu je hrast, a od biljaka - perunika (bogiša), za koju se verovalo da čuva kuću od groma, požara i svake nesreće. O širokoj rasprostranjenosti Perunovog kulta svedoče nazivi mesta, izvora i planina u svim oblastima slovenskog sveta. Posle pokrštanja, Sloveni su Perunov lik i funkcije preneli na svetog Iliju.

Poludnica

U slovenskoj mitologiji poljski duh zamišljen kao lepa visoka devojka, obučena u bele haljine. Pojavljuje se redovno leti u vreme žetve. Tad hoda po poljima i kad u podne naiđe na čoveka ili ženu u poslu, hvata ih za kosu i obara na zemlju bez milosti.

Porenučije (Porenutius)

Slovensko božanstvo poštovano na ostrvu Rujnu (Rigen). Na jugu ostrva, u Korenici, nalazio se hram tog božanstva sa čudnim kulturnim idolom, s četiri lica na glavi i jednim licem na prsima.

Porevit (Porevit)

Slovensko božanstvo poštovano na ostrvu Rujnu (Rigen). Na jugu ostrva u Korenici, nalazio se hram tog božanstva sa kulturnom statuom koja je prikazivala Porevita sa pet glava.

Proricanje

Veština upoznavanja volje bogova na osnovu različitih vrsta, znakova. Namere bogova mogu ljudima biti nagoveštene ili spoljašnjim znacima ili neposredno, preko snova ili nadahnuća. U prvu grupu proricanja svrstava se predskazivanje volje bogova na osnovu leta ili glasova ptica (ornitomantija), instinktivnih postupaka (npr. nehotično izgovorene reči), bacanja kocki ili drugih vrsta objekata (kleromantika, astragalomantika), a posebno na osnovu posmatranja utrobe žrtvovanih životinja, vatre na oltaru (epiromantika), nebeskih tela (astrologija) ili vode (hidromantika). Drugu grupu proricanja čini otkrivanje božanske volje preko snova (oniromantika), najčešće onih koji traže ozdravljenje u Asklepijevim svetilištima (inkubacija, ijatromantika), prikazivanjem seni pokojnika (nekromatika) i otkrovenjima dobijenim preko nadahnuća (enthousiasmos).

U najranijim istorijskim epohama, prorokovanja su obavljali nadahnuti pojedinci koji su oglašavali volju ili želje bogova. Kasnije ta vrsta proricanja nije imala značajniju ulogu jer je slobodno prorokovanje nadahnutih pojedinaca bilo zamenjeno proroštvima dobijenim od različitih sveštiničkih redova ili zvaničnih proročišta, naročito delfskog (v. Proročišta). Tek posle smrti Aleksandra Velikog, kad je grčko-rimski svet stupio u neposredni kontakt s Orijentom, naglo su postale omiljene sve vrste proricanja, pre svega astrologija. U Rimu su zvanično priznavana jedino prorokovanja koja su obavljali državni magistrati ili sveštenstvo, ali mere koje su preduzimate radi sprečavanja proricanja nezvaničnih lica pokazuju da su sve vrste proricanja bile omiljene. Već od vremena Tiberija nezvanična prorokovanja smatrana su zločinom i kažnjavana su proterivanjem i oduzimanjem imovine. Uprkos toj zabrani, a i kasnijim zabranama, u Rimu su postojali i profesionalci, najčešće stranci s Orijenta, koji su se bavili isključivo astrologijom. Dioklecijan je najstrože zabranjivao ars mathematica, tj. astrologiju, ali su tek dolaskom na vlast hrišćanskih imperatora konačno ugušene sve vrste prorokovanja.

Rujevit (Rugievithus)

U baltičko-slovenskoj mitologiji bog rata, poistovećen sa rimskim Marsom. Posebno je poštovan na ostrvu Rujnu (Rugen), gde se u Korenici nalazilo njegovo veliko svetilište. Tu je bio postavljen njegov kulturni kip natprirodne veličine, istesan od hrastovine. Kip je prikazivao Rujevita sa sedam glava kako u desnoj ruci drži mač dok su mu sedam drugih mačeva visili o pojasu.

Rusalke

U mitologiji Istočnih Slovena demonska bića zamišljena u liku dugokosih lepih mladih devojaka, koje u noćima mladog Meseca igraju na proplancima, ovenčane zelenim vencima. Neprijateljski su raspoložene prema ljudima. Često mame prolaznike, zadaju im različite zagonetke ili ih ubijaju glasnim smehom. To su, u stvari, duše umrlih devojaka, prvenstveno utopljenica ili onih koje su umrle nasilnom smrću. U nedelju posle Duhova one izlaze iz vode, hodaju po polju ili se penju na drveće. Opasno je da se te nedelje bilo ko kupa u reci ili jezeru, jer ga rusalke mogu odvući u dubinu. Razni običaji pokazuju da su rusalke tesno povezane sa vodom i rastinjem, ali i sa svetom mrtvih.

Simargl

Božanstvo Istočnih Slovena, nejasnih funkcija. Nije utvrđeno da li je u pitanju jedno (Simargl) ili dva

božanstva (Sim, Regl).

Stribog

U istočnoslovenskoj mitologiji bog zime i mraza. Svi vetrovi smatrani su njegovim unucima. Njegova kulturna drvena statua pominje se među kipovima koji su stajali na bregu u Kijevu.

Svarog, Svarožić

U slovenskoj mitologiji bog neba, Dažbogov otac, Sunca i vatre. Pod imenom Svarožić poštovan je prvenstveno kao bog vatre i zaštitnik domaćeg ognjišta. Kod Baltičkih Slovena, u hramu boga Radgosta u Retri, nalazio se kip Zuarasicija, Svarožića, i to u oklopu i sa šlemom na glavi. Može se pretpostaviti da su tog Zuarasicija Sloveni oko Labe poštovali kao boga rata.

Svetovid

Veliko slovensko božanstvo na ostrvu Rujnu (Rigen), bog rata i zaštitnik plodnih njiva. Središte njegovog kulta bilo je Arkona. U centru grada nalazio se drveni hram posvećen tom božanstvu, ukrašen obojenim drvorezom, sa dvostrukom ogradom. Spoljna ograda bila je pokrivena crvenim krovom, dok se unutrašnja sastojala iz zastora i četiri stožera. U hramu je bio postavljen idol natprirodne veličine sa četiri vrata i četiri glave. U desnoj ruci držao je rog izrađen od raznih vrsta metala, koji je svake godine sveštenik punio pićem i na osnovu isparenja predskazivao rodnu ili nerodnu godinu. U levoj ruci, spuštеноj niz telo, nalazio se luk. Pokraj idola postavljena je uzda, sedlo i drugi atributi, posebno džinovski mač, sa kanijom i balčakom od srebra.

Jedanput godišnje, u vreme žetve, prinošene su žrtve ispred hrama i svetkovan je veliki praznik, koji se završavao velikom gozdom. Sveštenik je tada pred narodom proricao obilje ili oskudicu u narednoj godini i prizivao Svetovida da otadžbini podari slavu, a podanicima bogatstvo. Zatim je ispred idola stavljan visok kolač premazan medom, iza koga je stajao sveštenik i pitao narod da li ga vidi. Prisutni su odgovarali da ga vide, a on je tada izražavao želju da ga dogodine ne vide, kako bi naredne godine žetva bila obilnija. Svi su bili obavezni da daruju svetilište, koje je bilo čuvano proročište. Sve što se dobije kradom ili oružjem pripadalo je svetilištu, kao i darovi koji su stizali iz celog slovenskog sveta i iz susednih krajeva.

U svetilištu je čuvan beli konj, za koga se verovalo da pripada Svetovidu. Niko nije smeo da ga dodirne, a jedino je sveštenik mogao da ga napasa i oprema. Verovalo se da sam bog, jašući na njemu, predvodi svoj narod u borbama sa neprijateljima. Taj konj je korišćen i za gatanje: pred polazak u rat, sveštenici su ispred hrama postavljali koplja, a zatim je izvođen osedlan konj da preko njih pređe. Ako bi pri preskakanju pošao desnom nogom, smatralo se da će ishod biti povoljan, a ako bi krenuo levom, to je značilo da se rat mora odložiti. Svetovidovo svetilište u Arkoni razoreno je 1168. godine. Arheološki je istraženo 1921. godine. Posle pokrštenja Baltičkih Slovena, funkcije Svetovidove prenesene su na svetog Vida.

Triglav (Triglaus, Trigelawus, Triglous, Tryglaw)

U mitologiji Baltičkih Slovena troglavo božanstvo, verovatno bog rata ili vegetacije. Središte njegovog kulta nalazilo se u Štetinu i Brandenburg. U Štetinu, koji je bio okružen trima brdima, na središnjem i najvećem nalazio se hram posvećen Triglavu. U njemu je bila postavljena kulturna statua boga sa tri glave i zlatnim povezom preko očiju i usta. Verovalo se da tri glave simbolišu vlast boga nad tri posebna carstva: nebom, zemljom i paklom, a da zlatni povez preko očiju pokazuje da bog ne želi da vidi grehe smrtnika ili sazna za njih. Pri hramu je čuvan konj vranac, sa sedlom od zlata i srebra, koji je korišćen za gatanje pred ratne pohode. Na zemlju je tada polagano devet novih kopalja, na razmaku od jednog lakta, a zatim je zauzdani i osedlani konj tri puta prelazio u oba smera. Ratni pohod bi bio preduziman samo ako Troglavov konj pri prelazenju ne bi dotakao ni jedno koplje.

Oton Bamberški porušio je svetilište u Štetinu i tri glave odsečene sa Triglavove kulturne statue poslao papi u Rim. Kulturne statue Triglava koje su se nalazile u ostalim mestima bile su posrebrene ili pozlaćene.

Trojan

U ruskim i južnoslovenskim predanjima demon ili božanstvo povezano sa rimskim imperatorom Trajanom. U narodnim pričama opisan je kao biće sa tri glave, sa kozjim ili magarećim ušima, koje se plaši sunca i kreće se samo noću. Verovalo se da dan provodi u svom zamku na planini, a da noću jaše do svojih dragana. Rusija je smatrana Trajanovom zemljom. Kad ga je jednom prilikom Sunce stiglo na putu, pokušao je da se sakrije ispod plasta sena, ali su volovi prevrnuli plast, tako da su ga Sunčevi zraci dohvatili i spržili.

vampir

U slovenskim predanjima, posebno na Balkanu i u Ukrajini, duh umrlog ili leš koji je zao duh ili đavo oživeo. U gluvo doba noći vampir izlazi iz groba da bi ljudima i životinjama isisao krv.

Južnoslovenski narodi su verovali da je dlakav kao pas, da ima krvave oči i zube i da iz usta bljuje vatru, ili da je bez kostiju, samo mešina ispunjena krvlju. Zločinci i grešnici posle smrti postaju vampiri, a pravednici - jedino ako preko njihovih leševa pređe neka od nečistih životinja (mačka, pas, miš, kokoška). Najčešće su vampiri starije osobe, i to muškarci. Vampir se može preobražavati u različite životinje ili biti nevidljiv. Njegovo približavanje najpre osećaju psi, konji i volovi. Najčešće se javljaju na grobljima, raskršćima, po vodenicama ili u kućama svojih najbližih.

Protiv vampira nema sigurnog sredstva. Smatra se da ih odbija krst naslikan katranom na vratima kuće i staje, gvožđe, beli luk, zvuk zvona ili šiljati predmeti stavljeni pod jastuk. Najvažnije je preduzeti mere da se pokojnik ne povampiri. Radi toga se mrtvacu zaseca koža, presecaju mu se tetive ispod kolena ili zabada glogovo trnje pod nokte kako mu đavo ne bi mogao odrati kožu i naduti je, to jest preobraziti ga u vampira. U meso ispod jezika takođe se zabada trn da bi vampiru onemogućio sisanje krvi, ili se telo sahranjuje licem prema zemlji ili se pokojniku oko vrata stavlja srp. Vampir se pronalazi i uništava na različite načine. Najčešće se na groblje odvodi crni ždrebac bez belege i, čim se primeti da zazire od nekog groba, smatra se da u njemu počiva vampir. Grob se zatim raskopava, a leš se probada glogovim kocem, spaljuje ili baca u vodu ili u kreč. Katkad se oko grobova posipao pepeo da bi se otkrile stope vampira. I dete rođeno od vampira ima sposobnosti da ga pronađe i ubije. Najljućim neprijateljem vampira neki smatraju četvorookog, tj. psa koji iznad svakog oka ima po jedan uvojak. U raznim delovima slovenskog sveta vampir se naziva i drugim nazivima: vukodlak, lampir, lapir, vjedogonja, jedogonja, a najčešće - upir.

Veles

U slovenskoj mitologiji božanstvo nejasnih funkcija, možda bog obilja i zaštitnik domaćih životinja. Tragovi Volosovog kulta sačuvani su kod Istočnih i Severnih Slovena. U vreme širenja hrišćanstva asimilovan je i zamenjen hrišćanskim zaštitnikom stada, svetim Vlasijem. U Novgorodu je hram sv. Vlasija podignut na mestu na kome se ranije nalazio Volosov idol. Običaj kod Istočnih Slovena da pregršt nepožnjevenog klasja koje se ostavlja kao dar božanstvu nazivaju Volosovom bradom pokazuje da je Volos poštovan u svojstvu boga vegetacije. U poznim tekstovima označen je kao zli duh i demon, odnosno povezivan je sa Podzemljem i đavolom.

Vile

U južnoslovenskoj mitologiji ženska natprirodna bića, naklonjena ljudima. Zamišljane su kao izuzetno lepe devojke zlatnih kosa i sa krilima, odevene u duge, prozirne haljine i naoružane strelama. One žive daleko od ljudi, po planinama (planinkinje, zagorkinje), pokraj voda (vodarkinje, brodarkinje) ili u oblacima (oblakinje). Verovalo se da se rađaju iz rose, nekog cveća, kad pada kiša i greje sunce i kad se na nebu pojavljuje duga. Svoje dvorce, izuzetne lepote i raskoši, grade na oblacima.

Mogu se preobražavati u različite životinje, prvenstveno u labuda, sokola, konja ili vuka. Često jašu na konju ili jelenu, odlaze u lov, a još češće igraju u kolu. Zaljubljuju se u junake, koje pomažu i savetima i delima, a katkad su njihove posestrime. Naklonjene su i devojka, koje od njih mnogu izmoliti lepotu ili zaštitu. Vile osobito vešto vidaju rane zadobijene u bojama, i to različitim biljem. Raspolazu i sposobnošću proricanja.

Vile teško praštaju uvrede i svojim strelama ili pogledom usmrćuju one koji ih povrede.

Potčinjavaju se samo onima kojima pođe za rukom da im otmu odeću, a ako im neko oduzme krila, preobražavaju se u obične žene.

Mogu imati kozje, konjske ili magareće noge.

Vođanoj

U slovenskoj mitologiji zao vodeni duh, koji živi u jezerima, barama i virovitim rekama, i to najčešće pokraj vodenica. Pojavljuje se u različitim vidovima: kao čovek sa kandžama i dugim repom, pokriven travom i mahovinom, kao starac zelene kose i brade ili kao riba pokrivena muljem. Danju se odmara u raskošnoj palati ispod vode, a svečeri izlazi i napada kupače koji se zateknu na reci posle zalaska sunca. Neprijateljski je raspoložen prema ljudima, posebno muškarcima, koje odvlači u vodu da bi ih oženio svojim kćerima ili da bi ih učinio svojim slugama. Često oštećuje vodenice, ribarske mreže i mostove. Da bi ga umilostivili, vodeničari i ribari prinose mu različite žrtve - petla, kokošku ili ovcu. Žrtvovan mu je i uhranjeni konj, koji je s kamenom oko vrata bacan u vodu.